

ZORA

**Glasilo katoliško-
narodnega dijaštva**

Leto XIII. Štev. 8.

Urednik M. Božič.

**Zora izhaja vsak mesec
20ega ter stane celo-
letna naročnina R 3'—,
:: za dijake R 2'—.**

Kat. tiskarna, Ljubljana.

Vsebina:

Na prvi sestanek sloven. in hrvaškega katoliškega dijaštva v Zagrebu	117
Jos. Puntar:	
Temelji in cilji organizacije s posebnim ozirom na kat.-narodno dijaško strujo	118
Spisal V. P—k.	
Slovensko srednješolstvo na Štajerskem in Koroškem	121
Radikalec napisal po ustnih izročilih:	
Radikalni evangelij	123
Š.:	
Sreča	125
Piše N.:	
Srednješolcem v preudarek	126
E. T.:	
O izobraženem proletarijatu	127
Glasnik:	
Iz „Zarje“. — Starešina „Zarje“ in bivši član „Danice“. — Hrv. kat. akad. društvo „Domagoj“ v Zagrebu. — „Luč“	129
Listek:	
Nekaj, česar mi nimamo. — Radikalna agitacija. — Kdo je denuncijant? — Radikalci v pravi luči. — „Cvetice“ s polja pedagoškega. — Rusinsko vseučiliško vprašanje. — Hrvatska knjižnica	129
Platnice:	
XVIII. letno poročilo podpornega društva za slovenske visokošolce na Dunaju. — Odgovor na „Klerikalne perfidije“.	

Slovenska dijaška zveza, Ljubljana, Franciškanske ulice
brez pristavka: hotel Union — ker je dotični hotel samostojen del poslopja.

Uredništva se tikajoče stvari je pošiljati na naslov: Mirko
:: :: Božič, phil., Dunaj, IX., Waisenhausgasse 16/3. :: ::

Naročnina naj se blagovoli pošiljati potom čekov pošt. hran., ali pa po nakaznici na
upravništvo Zore, Ljubljana, pisarna Katoliške tiskarne.

Izdajatelj in odgovorni urednik: Ivan Podlesnik.

XVIII. letno poročilo podpornega društva za slovenske visokošolce na Dunaju. Iz tega poročila posnemamo sledeče: Minolo leto so se povišali dohodki, pa tudi število prosilcev, ki je doseglo najvišjo številko svojega obstanka namreč 114. Prosilcem se je večinoma ugodilo; to je zasluga društvenih prijateljev, ki so dosledno in vztrajno požrtvovalni. Neimenovani dobrotnik v Ljubljani je podaril minolo leto 500 kron z naročilom, da se ta svota razdeli med revne dijake. Denarnih zavodov, ki so društvu poslali prispevke je 17. Na čelu jim je hranilo in posojilno društvo v Ptuj, ki je društvu poslalo 2450 K (l. 1905. 2400 K, l. 1904. 2300 K, v 3 letih torej 7150 K); društvu so dalje darovale posojilnice: v Celju (200 K), kmetška posojilnica okolice ljubljanske (60 K), v Ormožu (60 K), Mariboru (50 K), Postojni (50 K), Slov. Bistrici (50 K), v Šmarju pri Jelšah (50 K), v Trstu (50 K), na Vrhniki (50 K). Manjše vsote so darovale posojilnice v Bovcu, Framu, Gornji Radgoni, Ljutomeru, Logatcu in na Vranskem. Knez in nadškof goriški, prevzviš. gospod dr. Fr. Sedej je društvu daroval 50 K, društveni ustanovnik in častni član ekscl. dr. Mihael Napotnik, knez in škof lavantinski, kakor vsako leto, tudi letos 20 K. G. Anton pl. Sušič, c. in kr polkovnik v Celju 40 K. Društvo šteje 65 ustanovnikov. Izmej teh še v javnosti niso bili imenovani gg. Mlakar Johanes na Dunaju (100 K), dr. Josip Weingerl, primarij na Dunaju (100 K). Fr. Tomec na Dunaju (1. obrok 20 K), dr. Valentin Krisper, odvetnik v Ljubljani (100 K), Ivan Rode, trgovec in posestnik v Ljubljani volilo 533 K (po gosp. notarju Aleks. Hudoverniku), gospa Marica Krušič roj. Pukl, soproga mag. revid. na Dunaju (1. obrok 20 K), Janko Rahnč, c. kr. notar na Brdu (100 K), Ljudevit Schocher, adjunkt južne železnice na Dunaju (2 obroka 40 K), slav. občina Idrija (1. obrok 40 K). — Ustanovna znaša 18.197 K. — Dohodkov je bilo 6132 K 19 h, stroškov pa 5877 K 79 h. V 18 letih je društvo razdelilo: 58.265 K. Ako se tej vsoti prišteje varno naložena ustanovna 18.197 K ter na koncu leta ostala razpoložnina 1521 K, je razvidno, da je društvo v 18 letih prejelo 78.083 K, lep dokaz požrtvovalnosti za revne slovenske visokošolce na Dunaju. — Po študijah je bilo med prosilci: 48 juristov, 36 filozofov, 4 medicinci, 3 tehniki, 12 agronomov, 3 učenci upodablajočih umetnosti, 7 veterinarcev, 1 slušatelj eksportne akademije. Po domovinstvu je bilo med prosilci: 78 Kranjcev, 20 Štajercev, 12 Primorcev, 4 Korošci. — Odbor izreka vsakemu, ki je za revne slovenske visokošolce kaj daroval, iskreno zahvalo ter prosi slavne slovenske denarne zavode, občinske, okrajne in druge javne zastope, vse slovenske rodoljube in posebno še mnogoštevilne nekdanje podpirance, da darujejo društvu po svojih močeh. Saj študira na Dunaju največ slovenskih revnih dijakov, to društvo potrebuje torej največ pripomočkov. Vsak dar bode hvaležno sprejel društveni l. blagajnik g. dr. Klem. Seshun, dvorni in sodni odvetnik na Dunaju, I. Singerstrasse 7.

Odgovor na „Klerikalne perfidije“. Ignotus, član radikalnega akademičnega društva „Tabor“, je napisal v „Omladini“ celo kopico radikalnih resnic, ki dovolj jasno pričajo, kako so „Notusove“ levite globoko zadele v radikalne gostobesedneže. Jasno je povedal, da se z izvajanjem Notusovega članka popolnoma strinja. Kaj pravi naš ljubi in pravicoresnicoljubni radikalni seve znani Ignotus v svojih „perfidijah“? Najprvo, da vse nič ni res. Ne dokaže pa ničesar, kar je najlažje. Nato pa na celi strani hvali veliko narodno poljudno delo slavnega akad. radikalnega društva „Tabor“. A tisto veliko njih narodno delo je bore majhno. Odlikuje se le po zaničevanju in zanemarjanju slovenstva in slovenske misli v Gradcu. Zakaj pa vi nič ne storite za slovenski otroški vrtec v Gradcu? Saj mi bi Vaše uspehe radi gledali in se veselili nad njimi! Ali nimate slovenstva v svojem programu? Norčujete se, ker Vam za resno narodno delo sploh ni mar. Kdor tega ne verjame, naj prečita le Vaše zadnje zaničljive „perfidije“ na slov. otroški vrtec!

Da, to je bilo Zarjansko delo in Zarjani so ponosni na to delo, „vse drugo pa“, kar „so izvršili Taborjani“ — namreč nič — občudujejo Zarjani in z njimi vsi graški Slovenci z velikim in preciznim občudovanjem ter priznanjem. Le tako naprej! Glede podružnice sv. C. in M. v Gradcu smo pa seveda zadovoljni z vsem, kar so izvršili vrli Taboriti.

„Radikalci so molčali, a molčati so morali, ker jim je enkrat resnica zaprla usta (in to se zgodi dostikrat), kakor molči izdajica, kateremu si dokazal nečedno dejanje.“ Veseli nas le eno: kako škodljiva mora biti klerikalna-radikalna struja in nje zvezda „Zarja“ v Gradcu radikalnim akademičnim gnezdom, da se s tako strupeno doslednostjo zaganjajo vanjo. Zato tudi mi kličemo: Če psu na rep stopiš, zalaja, kdor se opravičuje, se sam zatožuje. „In vse to so izvršili“ Taborjani s svojim jahačem ignotusom na čelu!

Na svidenje! vam kličejo vaše klerikalne-radikalne perfidije.

Na prvi sestanek sloven. in hrvaškega katoliškega dijaštva v Zagrebu!

Slovensko in hrvaško katoliško dijaštvo je sklenilo, da se vrši letos skupen počitniški sestanek slovenskega in hrvaškega katoliškega dijaštva v Zagrebu dne 4., 5. in 6. avgusta.

Spoznati se hočemo med seboj Slovenci in Hrvati, bratska in sosedna si naroda, ki sta se pa doslej daleko premalo poznala. Upogled bomo dobili v medsebojne kulturne razmere, kolikor je to pač mogoče v odmerjenem času. Osebnostno prijateljstvo se bo sklenilo med katoliškimi dijaki obeh narodov. In s kom naj vežejo slovenskega katoliškega dijaka ožje vezi, kakor z enako mislečim dijakom bratskega nam hrvaškega naroda?

Obravnavati hočemo Slovenci in Hrvatje, lajiki in bogoslovci, vsaki zase vprašanja, ki so za razvoj naših organizacij pomembna. Na skupnih zborovanjih pa hočemo obravnavati vprašanja, ki so važna za medsebojno poznanje. Resno hočemo razmišljati o temeljih, na katerih mora sloneti skupno delo Slovencev in Hrvatov, da ne bo le fraza, ampak jasen program.

Ponoviti hočemo tudi svoje zahteve o vsenčilišču.

S tem vabimo vse slovensko, hrvaško in ostalo slovansko dijaštvo, ki ga družijo z nami iste plemenite težnje in resna volja, da pridejo na sestanek kar v največjem številu. Prav tako so nam pa dobrodošli tudi starejši prijatelji našega gibanja, da nam pomagajo s svojim svetom.

V delu je moč in rešitev!

Za slovensko katoliško dijaštvo:

phil. Iv. Dolenc	phil. Jos. Puntar	iur. Ivo Česnik	Matej Dagarin
t. č. preds. „Danice“.	t. č. preds. „Zarje“.	t. č. podpr. „Sl. dij. zveze“.	zast. sl. bogosl.

Za hrvaško katoliško dijaštvo:

phil. Ljubomir Maraković	Ferdo Pavelić	Anton Donković
t. č. preds. „Hrvatske“.	t. č. preds. „Domogoja“.	zast. hrv. bogoslovcev.

Temelji in cilji organizacije s posebnim ozirom na kat.-narodno dijaško strujo.

Jos. Puntar.

I.

Gotovo se naha'a i slovensko dijaštvo v znamenju one velike krize, ki označuje naše javno življenje; načelna kriza je že premagano stališče, vprašanje je le, kam se obrne večina slovenskega dijaštva. Jako zanimivo vprašanje za vsakega, ki pazno sledi markantnemu preporedu izza pojava »Danice«, preosnovi liberalnih akademičnih društev v radikalnem smislu in paralelno zasleduje tudi splošno evolucijo slovenskega ljudstva. Priti mora do zaključka: evolucija med slovenskim dijaštvom ima še lepo bodočnost. Dosedanji razvoj je samo ločil, razdeljeval sile po načelih, v bodoče jih bo družil po načelih. Obrisi tega gibanja se že pojavljajo. Ali je še daleč prehod slovenskega dijaštva v dva tabora, kakor ju kaže splošna javnost v modernem toku? Sile se zbirajo okrog dveh središč: aut — aut. Ali krščanska demokracija — ali socialna demokracija: v ozadju njuni svetovni naziranj.

Med njima ni prostora za tiste, ki si fiksirajo svoje svetovno prepričanje! V tem znamenju stoji razvoj slovenskega dijaštva. Za zmago dveh svetovnih naziranj nam je. Aut — aut!

Razvoj pospešujoči činitelj je krepka organizacija.

In zdi se mi, da je treba ravno zdaj zopet enkrat pregledati, oceniti temelje in cilje organizacije v splošnem z vednim ozirom na organizacijo naše struje. Vsakemu somišljeniku mora biti jasno, da je vzorna organizacija — odločilna moč.

Dva glavna znaka ima vsaka organizacija: idealizem in realizem.

Prav idealno stran tvorijo osnovne ideje, na kojih je zasnovana cela organizacija. Vodilne misli, ki najjasnejše označujejo vsako organizacijo in ji dajo gotovo smer, tvorijo bistvo programa. Program je le urejena oblika osnovnih misli. Po programih ločimo organizacije, jih odobravamo ali jim nasprotujemo. So pa tudi, za koje smo docela indiferentni.

Pravimo: ideje vladajo svet. S tem priznavamo razumu premoč nad snovjo, idejam pa življensko silo. Za življenje idej, za njih vobčo vrednost ni dovolj, da samo ideelno bivajo, treba jim je tudi realne bitnosti. Njih vpilv se mora javljati na katerikoli način v človeškem življenju. Zato je treba bitja, ki jih s svojim razumnim delom uveljavlja. Prej pa mora sam spraviti idejo v soglasje s svojo notranjostjo, zlasti z razumom. Človeku je treba jasnega, določenega ideala, ne fantoma, ki je le iz nižjih sfer človeške psihe rojeno — nerazvito dete. Šele potem, ko je ideja dobila v človekovi osebnosti prvo urejeno življenje, vpliva nanj tako, da ga z neodoljivo silo vleče k ustvarjanju ideala. Tu je pravi razlog udejstvo-

vanju njegovega duševnega, nevidnega sveta. Tem potem vdihuje svoji okolici življenje.

S svojimi idejami stopa v stik z drugimi in s tem posega v pozitivni ali negativni razvoj družbe, kakoršne so pač njegove ideje pozitivno ali negativno delujoče: kulturna in protikulturna smer njegovega delovanja. Tako se porajajo misli iz človeškega uma, žive notranje življenje in vplivajo na druge in obratno. Kolikokrat govorimo o sugestivni moči človeške misli! To dovolj jasno kaže socialno-kulturni značaj idej: človek jim je subjekt in objekt.

Veliko večji in celo najvažnejši pomen idej pa tiči v njihovi etični vrednosti. V njih je skrita prava agresivna sila. Etični značaj jim daje šele značilno kulturno vrednost. Do čim večje popolnosti dovajajo človeštvo, tem višje etične vrednosti so.

Za kristjana je najvišji ideal popolnosti: najvišja bogopodobnost. Z ozirom na ta vzvišeni princip si osnuje svoje kulturne organizacije.

Kdor pa temu principu ne priznava absolutne veljave in vodilne smeri za življenje, jo pa priznava drugemu, če sploh priznava možnost absolutne resnice.

Moderni svet priznava vrednost le empirično gotovim normam. Drugi svet metafiziko zavrača ali k večjemu z ramami miga.

Brez idealov pa človeškega življenja ne more biti. Zato ima i moderni človek svoje ideale, seveda so le empirične narave, t. j. moderni človek se zadovoljuje s tem, kar mu nudi realni svet. Tu je ključ za rešitev zanimivega vprašanja, čemu mu je egoizem tako rad — ideal in končni cilj.

Kar pač more modernemu človeku dati idealnega poleta, je le požrtvovalnost v izpopolnjenje človeške družbe. Do altruizma s svojo maksimo: »najvišja sreča čini največje množice« se morejo povspeti k večjemu za moderno kulturo navdušeni filozofi, prvoboritelji in njihovi privesniki. To je najvišji ideal modernega človeka, ki hoče dati svojemu življenju idealne smotrenosti. Dalje pa — noče! Da si potolaži razum in srce, išče pomoči pri svojem svetovnem naziranju. Vsak smoter hoče vendar zadostnega razloga, žal, da ga moderni svetovni nazor radi svojih absurdnih konsekvenc zlasti v moralnem življenju nikakor ne more dati. A naj bodo zagovorniki modernega svetovnega naziranja svojih misli: mi smo z njimi načelno drugačnih nazorov. Z modernim protikrščanskim svetovnim naziranjem nam ni mogoče nikako pogajanje.

Isti nazori, enako stremljenje, skupna korist je, ki družbi, zbira, organizuje. Tako nastajajo socialni organizmi z določno zarisanim ciljem: potem skupne medsebojne opore uresničiti zahteve poedincev in celote. Le v skupnosti je moč; zato je organizacija v gotovi enotni smeri uravnano stremljenje vseh v dosego skupnega cilja. Čim idealnejši, vzvišenejši je, tem višje etične vrednosti je organizacija. Tako presojamo organizacije tudi z etične strani po kakovosti in življenjski vrednosti idealov, ciljev.

Naš cilj je dvojen: 1. neposreden, ki ima svoj višek v osovršenju poedinca v krogu organizacije;

2. posreden pa v tem, da damo svojemu narodu take inteligence, koji je in ostane vzor: najvišja intelektualna, najplemenitejša npravna popolnost združena z največjim materielnim blagostanjem vsega ljudstva.

Ker našemu narodu še vedno primanjkuje kulturno delavne inteligence, razvoj naroda pa zahteva vseh delavnih, sposobnih moči, zato moramo tudi kot dijaki biti v sredini kulturnega prospeha. Za nas je prosvetno delo naravnost moralni imperativ, dolžnost. Tako že ta nebistven razlog sili, da dajemo svojim organizacijam postranski cilj, delo za narod. Vodilne misli v doseganju svojih ciljev pa zajemamo iz najradikalnejšega krščanskega naziranja — katolicizma. Naš program zato združuje: versko, narodno, demokratično misel. Katera je najpotrebnejša, o tem so lahko razni nazori, absolutno najpotrebnejša nam je kot katolikom — verska misel, ki drugima daje najboljše garancije za obstoj in upravičenost obstoja. Katolicizem je boj osebnemu egoizmu: zato nikdar ne more ločiti verskega katolika, narodnega katolika, demokratičnega katolika. Pravemu katoliku ni treba še lepotičnih pridevkov, bistvo njegovega prepričanja druží vse momente življenja v najpopolnejšo celoto. Kdor zataji in izruje organ, izruje korenine i drugim. Življenje potrjuje!

To je idealna stran organiizacije katoliškega slovenskega dijaštva: v principielnem naziranju je njen prvi temelj.

Osnovne misli so nam izhodišče, v gotovem smislu tudi cilj: z istimi nazori hočemo prepojití slovensko javnost, najprej pa — inteligenco. Napredek prave kulture v svojem narodu vidimo v životvornih idejah praktičnega krščanstva. Krščanska kultura ostani posest celega naroda, v njej zajemaj slovensko ljudstvo moči, da si tako ohrani in izpopolni svojo narodno posebnost.

In s tem nam je že jasno določena smer napram nasprotnim idejam. Kot dijaška struja se borimo proti liberalno-radikalni, kojoj le nekatere nebistvene programne točke ločijo v dvojni frakciji, dočim se v principielnem naziranju gibljeta v isti smeri. Indifirentizem za slovenskega dijaka ni mogoč: aut — aut! Dvoživkam sedaj ni prostora v dijaških vrstah, v bodoče še manj!

Naravno, da trčimo drug ob drugega, kadar se križajo naša pota. Komaj desetino vsega dijaštva štejejo naše vrste, vendar številno premoč, zagrizene napade vzdržujemo, kot gre prepričanim o resnici svojih principov, hodeč nebrižno dalje za jasnim ciljem z zavestjo, da moramo misliti in delati za deset nasprotnikov! Za nami je — slovensko ljudstvo!

Povestničar »Danice« je zapisal kot zadnje besede: »Naprej do zmage!« To je deviza v drugem desetletju obstoja skupne organizacije katoliškega slovenskega dijaštva. Pogoj zmagi je predvsem vzorna organizacija. (Konec.)

Slovensko srednješolstvo na Štajerskem in Koroškem.

Spisal V. P - k

Predzadnja »Zora« nam je nudila jako zanimiv pregled o številu slovenskega srednješolskega dijaštva na posameznih zavodih po Slovenskem. Nekaj let sem to število sicer raste, ali posamezne pokrajine ga še vedno ne dajejo toliko, kolikor bi ga bilo v resnici potrebno. Mi hočemo izpodriniti tujce iz naše domovine. Po šolah, uradih in cerkvah naj delujejo naši sinovi, potem bodo tudi prenehale krivice, ki se nam gode od preobjestnih tujcev.

Vseh slovenskih srednješolcev (brez učiteljiščnikov) bi bilo po lanski statistiki 3329. Od teh jih odpade na Kranjsko 1893, Štajersko 658, Primorsko 665, na Koroško pa 113. Takoj na prvi pogled vidimo, da ima Slovenski Štajer manj dijakov kot pa Slovensko Primorje, čeravno šteje še enkrat toliko prebivalcev.

Na 10.000 Slovencev na Kranjskem pride čez 39 srednješolcev. Na istotoliko Slovencev na Primorskem pride 31 dijakov, na Štajerskem samo čez 15, na Koroškem pa ubogih 12 !

Jasno je vsakomur, da je v zadnjih dveh deželah število srednješolcev premalo, ker daleč ne dosega normala, namreč 27. Kam utegne to dovesti?! Zlasti Slovenski Štajer je v tem oziru zelo na slabem, ker 412.000 štajerskih Slovencev ne more niti paralizirati pogubonosnega vpliva 50.000 Nemcev na Spodnjem Štajerskem, ki pošiljajo v srednješolske zavode na Spodnjem Štajerskem 816 dijakov! Ni čuda, da Nemci poplavlajo vse urade, ker Slovenci nimajo potrebnih moči, da bi se na nje sploh oziralo.

Kriva je temu hudemu zlu pred vsem učna uprava, ki ji je ljuba germanizacija prvi namen. Sramota za kulturno državo, ki ne dovoli Štajercem vsaj takih slovenskih nižjih gimnazij, kakor so na Kranjskem! Tukaj se ne more izgovarjati, da ni učnih pripomočkov. Edini vzrok, da jih nimamo, je, ker jih vlada noče dati. Slovenci v svoji prirodni ponižnosti imenujemo celjsko samostojno nižjo gimnazijo in paralelke na mariborski spodnji — slovenski gimnaziji, ali polovica predmetov se tudi tu poučuje nemški. Naravnost smešno je, da si Slovenci nismo mogli priboriti takih skromnih kotičkov našemu jeziku tudi na ptujski deželni gimnaziji, ki stoji vendar na Slovenskem. Seveda ta zavod je le »Trutzburg« v varstvo nemškemu Ptuj.

Drug vzrok majhnemu številu Slovencev na štajerskih gimnazijah je tudi ta, ker so ti zavodi v zagrizenih ponemčenih mestih. Slovenski

dijak gre nerad v potujčeno mesto, ker je le prepogosti cilj zasramovanja in izzivanja olikanih (?) nemških tovarišev. Nimamo primernih dijaških stanovanj in predvsem — slovenskega dijaškega doma. Ta naprava v Celju in Mariboru bi privabila večje število slovenskih dijakov, kjer bi se vsaj deloma poživil mračni in pobiti duh našega mladeniča v odtujenem mestu. Poleg poslovenjenja že obstoječih srednješolskih zavodov, bi bila zelo potrebna še ustanovitev novega slovenskega zavoda v kakem trgu v sredini Slovenskega Štajerja, ker Maribor in Celje ležita preveč ob krajih dežele.

Huda napaka in neodpustljiv naroden greh leži v dejstvu, da premore celi Slovenski Štajer celih sedem realcev, med tem, ko bi jih moralo biti v normalnih razmerah najmanj 120 do 160. Kriva je temu predvsem ljudska duša sama, ki misli edino samo pošiljati otroka v šolo, da bi bil »gospod«. Naš narod — recimo — ne pozna drugih šol kot latinških. Na Goriškem in Kranjskem se je začelo v tem oziru obračati na bolje, le na Štajerskem je ta zavod narodu še popolnoma neznan. Največji del te krivice nosi seveda zopet slavna naša vlada sama. Po njenem ustroju je realka bolj nemška, kot n. pr. v Berlinu. Tu se ljudi sistematično »goni!« v germanstvo. Celo slovenska Ljubljana ima na realki ta delež, da se v I. šoli poučuje verouk slovenski, vse drugo seveda mora biti nemško.

Realčne študije moramo vpoštevati. Vsa lepa mesta inženirjev, stavbenikov, geometrov itd imajo pri nas Nemci v rokah. Čehi so nas v tem daleč prehiteli. Čehi in Italijani so morda med prvimi narodi, kjer se cenijo tehnični študij toliko kot vseučiliščni. Več kot 48 odstotkov češkega srednješolstva je na realkah, dočim imamo Slovenci komaj 18 do 19 odstotkov realcev.

Koroškemu srednješolstvu je bila ustanovitev društva za povzdigo naraščaja življenskega pomena. Sedaj pridejo Slovenci na Koroškem v poštev le na celovski gimnaziji, kjer jih je 48. Ako prištejemo k tem še druge, bi bilo 106 slovenskih gimnazijcev na Koroškem, in v slučaju poslovenjenja srednjih šol na Slovenskem, bi mogli zanje zahtevati za sedaj samo slovensko nižjo gimnazijo v Celovcu.

Predpogoj procvitu slovenskega srednješolstva na Koroškem je seveda ustanovitev slovenskih ljudskih šol. V bodoče se bodo glede tega Korošcem lažje izpolnile i naše vroče želje, da bo mogoče širiti prosveto med narodom na Koroškem edino le v slovenskem jeziku.

Kot zadnja misel našemu razmotrivanju naj bodo besede: Več Štajercev in Korošcev na naših srednjih šolah !

Radikalni evangelij.

Lahkomiselna-radikalna črtica. — Radikalec napisal po ustnih izročilih.

Kazalca na uri sta se pomikala na pol 10. uro zvečer. Dolge, belo pogrnjene mize so bile tesno zasedene v dvorani, navadno določeni za večje, boljše družbe.

Slovensko akademično društvo v tujini je imelo svoj prvi redni občni zbor leta 189 . . . Glavna točka dnevnega reda je bila: Volitev novega odbora in slučajnosti.

Predsednik, samozavesten fant stare slovenske korenine iz zelene Štajerske, pritisne tudi samozavestno na zvonček, stoječ pred njim poleg vrčka črnega bavarskega piva, s ponosnim, nekam teroristično se glasečim glasom zapove: Mir gospoda! Sedaj se voli nov odbor. Najprvo predsednik, potem ostali odborniki po vrsti.

Hitro se razdele volivni listki, skrutatorji jih pobirajo izpolnjene. Slovesna, a nekam mučna tišina nastane v prej živahni družbi. Komaj preštejejo skrutatorji oddane glasove, se vzdigne glavni zaupnik skrivnostnega skrutinija ter z resnim, precej nezadovoljivim glasom naznani, da imata dva kandidata skorej jednako število glasov za predsedniški stolec. Nekaj časa iščejo nato vsevprek izhoda za mirno izvolitev potom kompromisa, a naenkrat se vzdigne mož precejšnjih pleč in košatih brk ter se ves razburjen zaleti proti svojemu vstrajnemu protikandidatu z gromom besedi: »Kaj ti ignorant, ti zgaga suha, ti bruc, ti boš predsednik! Ne, ti faliran lemenatar, nam ne boš nikdar predsedoval, ti ne boš nosil in se postavljaj z lepim predsedniškim trakom!« In pljunil je stari mož mlademu, talentiranemu in za vse dobro in lepo navdušenemu slovenskemu brucu v obraz in ga osvežil z rdečo pokalico.

In kot orkan — vihar, hrumeč — tuleč, se na mah dvigne celo slavno omizje dveh vetrov. Po mizi vizitke — za kontrahaže — po glavah udarci bučnih zaušnic in podobne naravne prikazni. Ni minule pet trenutkov, in dve jasno »začrtani« stranki, dva tabora mladih bojnikov si stojita z grozečimi pogledi in nakanami nasproti.

Gospoda! prosim mir! kriči zvoni in preti samozavestno stari predsednik, a nihče ga ne posluša. In onemogel porabi zadnji pripomoček v takih slučajih: Gospoda, razpuščam občni zbor! — — — — —

Četrto ure pozneje sede mladi, a mnogoštevilni malkontenti v kavarni »Zum goldenen Stern«. — Mnogo pametnega, a še več neumnega govore in prerešetavajo. — — — — —

Svetla zarja se je rodila za tem viharnim večerom, nov lep bel dan . . . novo, mlado društvo se je tudi porodilo isti večer, ali saj isto noč. — — — Pravila so tu, program je v pravilih, le še neke gotove

nove smeri je treba, da bo pot bolj jasno zarisana. In pomislili so učeni botri, ki so kumovali pri porodu in krstu novega akademičnega društva. In dobri, za slovenstvo res navdušeni botri, so zaklicali v svetem navdušenju »novo« poslanstvo v slovenski svet: Evangelij radikalizma. — — — Vsled osebne spora, porojenega v društvu, si postavimo nove odborniške stolce, vzamemo krepko vajeti v dlan, si zarišemo pot: radikalnost. — Kakšna naj bo ta radikalnost? — Pametna in previdna in če hočete — tudi spodobna naj bo. Tudi krošnjar, kramar je skraja ponižen in ni ne to ne ono, samo pošten je ali vsaj hoče biti, dokler se ne čuti na trdnih tleh. Tako! Mi nismo proti ničemur, samo radikalni, koreninski smo, edino in edini narodni. — — —

Celo v domovino je prodr! ta dogodek, velevažen, in mladi, neizkušeni idealni ljudje, katerim zrelostni izpit odpira široko cesto v pestro življenje, so se vidno zadivili, začudili novemu evangeliju ter se jeli pobližje zanimati za to novo sloven. apostol. misijo. In prišli so agenti, njim na čelu prvak in prvi apostol novega evangelija, doktor Jurij Kobilica — ali je bilo to naznanjeno v časnikih na zadnji strani, se ne vé, — prišli so novi apostoli med slovenske ljudi oznanjevat nov evangelij radikalizma, ki ni nič drugega kot »narodni«. Tudi verskemu vprašanju se izogibljemo. In mladina, li ni lepo to, kako vzvišene, čiste so naše ideje? Nepotrebnega mi ni treba na vseučilišču, na kraju, kjer se nahaja »universitas litterarum«, znanost vseh vekov celega sveta. Otresimo se te vere, ki je za kmeta — vere, ki ni za ljudi z maturo in z vseučiliščno legitimacijo. In postavili so vero v arhiv za privatni šport za vsak slučaj.

In glej! Oklenilo se je mnogo ljudi novih apostolov — ribičev — in čez noč so nalovili v svoje zamotane mreže obilo plahih ribic. — — —

Čez noč je dobil nov evangelij močno število pristašev v novi vodi radikalizma očiščenih in krščenih brez vsake vere. Lepa je bila truma novih izvoljencev, ki so klicali v slovenski svet: Iz naroda za narod! To je naša vera, to je naš program! — — — Tako se je spočel nov, naroden »evangelij radikalizma«.

Iz naroda za narod! Res lepo, očarujoče zvene te krepke besede. Toda zastoj pričakuješ sočne hruške z drevesa stare, kisle jablane — lesnike imenovane. — Se li niso izluščili novi radikalni — narodni misijonarji iz enega in istega stroka? In niso si ustanovili novi oznanovalci lastnega šotora in ognjišča zato, ker niso bili enega in istega stroka, ampak zato, ker jim je bilo pretesno in preozko v prostoru enega in istega stroka. — — —

Bistvo stročjega zrna, ki je padlo iz skupnega stroka, se ni izpremenilo, izpremenila se je le nekoliko njegova barva vsled nove radikalne narodne vročine! — — —

In prihajale so še vedno nove lačne in žejne trume, da bi se nasitile in okrepcale z novim evangelijskim duhom in kvasom. —

Prekvasovali in prenarejali so mlade, nove učence — gimnazijske abiturijente — z vsemi radikalnimi sredstvi — v svoje evangeljnice. —

Pa kedo bi se izognil vprašanju, vsajenemu, vrojenemu najbolj globoko v dnu človeške duše, ki je naturaliter christiana. Niti največji duhovi se ne vbranijo temu vprašanju, plitveži — kako? Se ga bi li slovenski abiturijent, ki je izšel iz naroda — iz globoko versko prepričane duše? Si upa nadomestiti »tisto« praznino s svojo »privatno« vero? — Njegova duša — preje verna — čuti tudi sedaj potrebo po nečem. Toda kako nadomestiti to vero, ko je porojen iz vernega naroda, saj že njegov program pravi: »Iz naroda za narod,« torej tudi v verskem oziru — iz naroda za narod. — Nadomestilo si torej morajo poiskati za ono, kar so prejeli iz naroda in izgubili za narod.

Toda zaslepljenost in človeška ošabnost se je podedovala že po prvih stariših. — Mi ne smemo biti taki slaboverci — lahkoverci, kakor je naš narod, mi moramo postati nekaj vzvišenega nad narodom, mi si ustvarimo sami svojo vero, ki ne bo imela z vero narodovo nič skupnega.

In ker so torej po »dolgem« »radikalnem« premišljevanju prišli naposled le do zaključka, da jim je neke vere treba in da je narodnost brez glavnega momenta človeške duše, brez vere, nesmisel, so ustanovili starejši apostoli radikalnega evangelija bogoslovne kurze v svrhu pretvarjanja mladih abiturijentov — prvoletnikov v pristne radikalne moniste in ateiste.

To je drugo poglavje blaženega evangelija. —

Srečna slovenska mladina, ki polhajaš in zahajaš v te radikalne bogoslovne kurze, kjer se ti cepi v tvoje srce nov evangelij.

Sreča . . .

š.

Noč skrivnostna ogrnila
mesto belo je
draga dragemu ovila
okol vrata se.
Sreča moja pa hodila,
kjer nihče za njo ne ve.

Tja do gor nebo neizmerno:
vstajal tam bo novi dan.
Tukaj z radostjo večerno
z lune sojem svet obdan.
Radost v licih, dušo verno
cvet deklet ponuja vdan.

In oči se nasmehljale
jasno v tihí so večer,
ustnice so drgetale
in prosile venomer.
Nade moje zaplakale,
tožno zrlé tje v svemir.

Ej nekoč čez goro zrlé
so oči mi bogvekam,
da prihodnosti prodrle
bi skrivnosti polni hram.
Pa so sladki dom zazrle:
„Ah ne hodi mi drugam!“

Ni očesa porosila
solza žalostna,
noga jadrno stopila
kot bi bila radostna,
saj pred njo se cesta vila
tja do neba daljnega.

Srednješolcem v preudarek

Piše N.

Mnogokrat se je že čulo med dijaštvom — tudi med somišljeniki, da »Zora« ne ustreza njegovim potrebam. Trditev mnogokrat ni bila utemeljena: dijaški list mora prinašati sestavke o vprašanjih, ki so med srednješolskim dijaštvom ravno na dnevnem redu, sestavke torej, ki so takorekoč vzeti dijaku samemu iz srca. Tu pa smo storili premalo. Do zadnjega časa so se veliko premalo obdelovala dijaška vprašanja, ni se dovolj skrbelo, da se stori list zlasti mlajšemu naraščaju zanimiv. Priznati moramo, da ako smo objektivni, da je storil list letošnje leto v tem oziru velik korak kvišku: postal je pravo glasilo dijaštva.

In vendar še ni nikakor vse, kar se dá doseči, mnogo moremo še napredovati, ako hočemo tudi sami zastaviti nekaj svojih moči napredku lista. Naše glasilo je list; čast, ki mu jo kaže javnost, je tudi naša čast, a zaničevanje, ki ga doleti, je tudi nam v sramoto.

Da sodelujemo, nam daje priliko urednik v oklicu zadnje številke. Da, koliko mladih talentov je skritih, a ni nikogar, ki bi jih odkril. Po naših šolah se poučuje slovenščina ponajveč tako, da čuti dijak komaj več nagnjenja do nje kakor do nemščine; kaj še le, da bi poskušal svoje zmožnosti s pisateljevanjem! Nočemo zavračati vse krivde na učitelje slovenščine, ker sami uvidimo, kako skopo so odmerjene ure temu predmetu po naših srednjih šolah, a še manj bi si upali trditi, da so profesorji brez vsake krivde. Toda, če ti šola ne nudi dovolj prilike, da se izuriš v svojem materinem jeziku, ti mora biti narodna dolžnost, da si izkušaš pridobiti tudi sam izven šole one popolnosti, ki jo mora zahtevati že tvoj narodni ponos: gladko izražanje misli, dovršenost izraza, prikupljiv, uglajen slog, neko samostojno in določno presojevanje sveta, ki te obdaja. Poznamo razmere med dijaštvom, a žal, da moramo konstatirati, da gineva rapidno ono idealno navdušenje za literarno delo, ki je bilo v prejšnji dobi nekako karakteristično in ki nam je dalo najboljše zdaj delavne pisateljske moči. Danes ni več nepozabnega dr. Fr. Lampeta, ni več Mahničevega Katolika, a kdo drugi tudi ni nastopil na njuno mesto, marsikak mladenič pa, ki bi ga mogla vzgojiti skrbna, večša rocka v dobro pisateljsko moč, ostane tako nepoznat, nerazvit.

Zato si stavi »Zora« lepo nalogo, ako hoče vzgajati mlade moči, in prepričani smo, da postane na ta način vsakemu še idealnemu dijaku potrebna dušna hrana. Toda urednik tega ne more doseči sam: priti mu morate sami do pol pota nasproti, sami ga morate zalagati z materijalom, ker šele potem vas bo mogel kritikovati, vam kazati dobrine in napake. Ne izgovarjajte se pa nikar, da nimate časa — to je jalov izgovor. Kolikrat ne veš, n. pr. v soboto popoldne, kam bi se dejal od dolgega časa! Take ure porabi, da se uriš v pisateljevanju, in kmalu boš začutil

sadove svojega dela. Da bo naš list zanimiv, pomagaj vsak po svojih močeh! Ne bodimo preskromni, zaupajmo tudi kaj samim sebi! Učimo se pri nasprotnikih, kako oni delajo za svoj list, kako agitirajo in ga vsestransko podpirajo! V njem vidite vse polno poročil iz srednjih šol — mar menite, da jih zbira urednik sam križem sveta? Dijaki sami morajo delati list zanimiv, oni morajo informirati urednika o vsem, kar utegne zanimati tudi druge tovariše. Naj se ne čuti pri tem delu nihče preslabega, naj se ne straši, če je še v nižjih razredih, vsi krepko na delo in uspehi ne izostanejo. »Zora« naj vam bo domače ognjišče, pri katerem se hočemo zbirati vsi v zaupnem prijateljskem občevanju. Torej na svidenje! N.

O izobraženem proletarijatu.

E. T.

Pod naslovom »Gelehrtes Proletariat« razmotriva Dr. H. Schorer v prosinčevi številki I. I. lista »Monatsschrift für christl. Sozialreform« vprašanje, ki je tudi v Avstriji na dnevnem redu, ki moramo pa tudi Slovenci gledati, da nas ne preseneti. Glavnih misli, ki utegnejo biti za nas pomembne, se dotaknimo. Pisatelj izraža:

Vedno rastoče število juristov obeta vedno več proletarijata med izobraženci, pred juristi že so začeli svariti medicinci. Ker so prišla slična svarila iz strokovnih krogov tudi že v dnevno časopisje, sem pisal v neki reviji sledeče: Medicini in pravo bo kmalu sledilo jezikoslovje. A čemu živimo v dobi tehnike, ki nam je dala novih poklicov, za katere je treba višje izobrazbe! Za te poklice vemo vse premalo.

Mi smo preveč v oni dobi, ki je poznala samo štiri fakultete. Res nam je znano, da so tudi že na tehniki magnificence in doktorji, da imamo visoke šole tudi za živinozdravstvo in trgovino. Znano nam je, vendar to naše znanje je za nas in našo prakso mrtvo.

Na svetovnem trgu je konkurenca vedno silnejša. Vedno težje je spraviti v promet one izdelke, za katere je treba več zunanje spretnosti kot izobrazbe. Nemci ne bodo mogli ohraniti svoje gospodarske premoči, ako se ne omeje bolj na finejše delo, ki zahteva več znanstveno izšolanih močij. (Isto velja o Slovanih!)

Na tehniških visokih šolah se nam prenapolnjenja ni treba tako bati. Kadar bo država imela tehnikov dovolj; ostanejo še privatne službe, kjer je potreba veliko več ljudi kot pri državi. In nazadnje ima tehnik cel svet odprt, jurist se pa izven države nima kam obrniti. In če zdaj tehnikom še kaj nedostaje na ugledu in družabnem stališču v primeri z izobraženci »stare« vrste, se bodo morali s časom tudi bolj konservativni duhovi udati in tehnikom priznati kar jim gre kot enakopravnim. —

Komaj je zazrla ta tožba beli dan, že so se vzdignili zoper njo strokovni krogi, seveda s stališča, da je državna služba pravzaprav edini cilj, za katerega se splača potruditi se, da je zasebna služba ravno še za silo dobra, dokler more čakati na kako mesto pri državi.

In te tožbe ne marajo utihniti. A pomisliti moramo, da rad pretirava, kdor bi nas rad pred čem ustrašil. Ni vse tako hudo, kakor pišejo. In ta stvar je že stara, čeprav je ime šele novo. Že pred 150 leti so se pečale vlade z vprašanjem, ali naj prepovedo študiranje ljudem iz »nižjih« slojev. V monakovskem okrajnem arhivu je n. pr. veliko aktov, v katerih se na dolgo in široko priporoča, da naj se po vzgledu Sicilije prepove kmečkim sinovom študiranje.

Mi ne živimo več v absolutistiški državi, v kateri niso bile take odredbe nič čudnega. Pač pa živimo dandanes v dobi kapitalizma, zato kličejo nekateri kapitalizem na pomoč, da ustavi naval na vseučilišča. Narodni ekonom profesor Conrad n. pr. priporoča, da naj se obisk učenih šol vseh vrst podraži; šolnina na gimnazijah naj bi se zvišala na 200 mark, kolegnina »znatno« podražila. Posebno pa naj bi se zakonito preuredile razmere pri štipendijah. Dostikrat so zneski čisto neznatni, tako da več škodijo, kot koristijo; ker je ljudstvu znano, da je dosti ustanov, se dajo revni dostikrat zapeljati k študiranju, potem pa zaidejo v bedo, ker so podpore precenjevali. Dalje pa je posebno važno dejstvo, da jih je le malo dijakov med prosilci in tudi med podpiranci, ki bi kazali posebno nadarjenost, tako da se lahko reče: večina naj bi se raje posvetila kaki gospodarski stroki. Slednjič pa milostno pristavi: »Nočemo pa tajiti, da je važno, nižjim slojem pustiti vstop do izobraženosti odprt: s tem se pridobi skromne ljudi za službe v malih in zapuščenih krajih.« — Torej za kaj tacega bi mu bili najboljši iz »nižjih« slojev še dobri! Sicer pa glede štipendistov ni tako, kakor Conrad piše. Večletne skušnje so me privedle do ravno nasprotnega mnenja.

Ako hočemo obisk na visokih šolah omejiti, moramo poskusiti čisto drugače. Ne boli ali manj petična očetova blagajna, ampak sposobnost naj odločuje, kdo naj nastopi pot do akademičnih poklicev. Res je poostritev skušenj dvorezen meč, ki utegne marsikomu za vse življenje škoditi. Dalje so začeli s temi poostritvami na univerzah, ko je bilo že prepozno. Recimo, da se skušnje tu poostre; posledica: slabejši ostanejo eno ali dve leti dlje na vseučilišču. Pred vseučiliškim študijem kot takim pa to ne bi nikogar ostrašilo. Pač pa je prevelikega obiska na vseučiliščih kriva gimnazija. Kadar se začne nadprodukcija te vrste, naj se začne zgodaj trebiti, ne po premoženju, ampak po sposobnosti. Kaj pomaga ljudi pustiti do mature in jih tu kar na debelo metati; tukaj je »izobraženi« proletarec že zgotovljen, ker za gospodarsko življenje tak človek ni krajcarja vreden. Glede »študiranih« kmetov in rokodelcev se ne manjka slabih skušenj, pa naj so tudi samo par let okušali klasični vzduh latinskih in grških vadeb. Polizobraženci so socialno nevarna masa. Vendar to zlo še ni tako

hudo. A čemu trpi usmiljenje na gimnazijah do najvišjih razredih ljudi ki so pri pouku samo za napoto, posebno kadar so to sinovi izobražencev, višjih uradnikov. Kjer je dosti materiala na razpolago, naj se najboljše izbira. Naj se nam nikar ne ugovarja z »ženijem, ki se pogosto šele pozno razvije«. Taki slučaji morda niso nemogoči, toda so preredki. Res se utegne marsikdo šele pozneje izvanredno razviti, a tak človek od začetka ni slab talent. In tudi če bi moral kdaj ta ali oni pasti kot žrtev strogosti, ki bi pozneje z njega lahko še kaj postalo, ako bi bil študije dokončal, vendar ne smemo pozabiti, da jih pade dandanes kot žrtev usmiljenosti mnogo več.

(Konec prih.)

Glasnik.

Iz »Zarje«. Vsled velikonočnih počitnic ni moglo biti živahnega društvenega življenja. V lepih dneh imamo skupne izlete. Tovariš Malnerič je zasnoval »Ciril-Metodov klub« za proučevanje slovanske kulture. V tednu imamo prijateljski sestanek z raznim vspešnim. Predavanj doslej ni moglo biti, ker ni bilo članov v Gradcu. Začnemo pa kmalu. V marcu skupno z »Domovino« aranžirani »Divji lovec« se je precej dobro obnesel. Škoda, da nismo mogli ugoditi želji po ponovitvi. Pripravljamo se že za počitniško delo. U.

Starešina »Zarje« in bivši član »Danice« odvetniški kandidat v Gradcu Lovro Pogačnik je promoviral 26. aprila 1907. doktorjem prava. Priljubljenemu tovarišu, vzornemu članu naših organizacij in bivšemu predsedniku »Zarje« naše najiskrenejše čestitke!

Hrv. kat. akad. dr. »Domagoj« v Zagrebu je imelo 28. aprila t. l. svoj prvi redni občni zbor, ker je vlada šele sedaj potrdila pravila, dvakrat jih je bila zavrnila. Odbor se je sestavil sledeče: P. F. Pavelić, iur.; pp. Stj. Markulin iur.; t. R. M. Kraus phil.; bl. R. Jagić iur.; knj. Š. Bašić phil.; arh. I. Brajdić phil., revizorja; M. Potočnjak phil. in D. Vac phil.

»Luč«, glasilo hrvatskega katoliškega dijaštva stane na leto za dijake le 2 K, ne kot je stalo v zadnji številki »Zore«. Naroča se: Upravištvu in uredništvo »Luči«, Dunaj, VIII. Langegasse 16. List toplo priporočamo. Kdor ga ne more naročiti sam, naj ga naroči z več tovariši skupaj.

Listek.

Nekaj, česar mi nimamo. Vzel sem oni dan v roko »Luč«, list hrvatskega katoliškega dijaštva. Prečital sem par stvari, ostal sem pri neki, ki me je jako zanimala. Stvar namreč ni brez pomena tudi za nas, slovenske katoliške dijake. Vrti se namreč okrog kongregacij na srednjih šolah. Koliko veselja nam je napravil pater Žužek, ko smo bili po maturi vabljeni na eksercicije v Ljubljani.

Vsakdo, ki se je kedaj udeležil takih eksercij, mi bode to pritrdil. Le redko pozabi človek onih treh dni, ki jih je preživel, dasi v samoti, toda v veselju. Nasprotniki in oni, ki se niso nikdar udeležili teh eksercij, ali oni, ki niso šli s pravim namenom, se mi bodo smejali in odložili z nekako mržnjo list iz rok. Dobro, jaz sem vesel tega in le želim: kedor se ne strinja, le proč z listom. Stvar je naša.

Vedo pa le tisti, kaj so kongregacije in eksercije, ki so se jih res udeležili, alii taceant.

Uvideti je treba pomen kongregacij in njih važnost, vodilni faktorji pa se morajo pobrigati za to stvar. Nikjer namreč v tostranski polovici niso dovoljene kongregacije na gimnazijah, dočim jih imajo v Dalmaciji, v Hrvatski in Bosni vse polno. Od 51 kongregacij jih je 20 dijaških in od teh 12 na srednjih šolah.

Sedaj se ravno deluje na to, da se na novo organizirajo. Urede naj se tako, kakor kako društvo, ki bi imelo svoje sestanke ob nedeljah ali na pripraven dan pod vodstvom veroučitelja. Tam bi se predavalo, prirejali bi se poučni izleti, imeli bi knjižnico itd.

Kako, če bi se začeli merodajni faktorji pri nas malo zanimati za to? Stvar bi se prilagodila našim razmeram in če bi se splošno zahtevalo, mislim, da bi se vlada ne upirala preveč. Toliko samo v razmislek!

Važnosti teh kongregacij mi ni treba naglašati ali utemeljevati.

Le toliko še rečem: Vtis, ki ga človek dobi enkrat pri kongregaciji, se ne da popisati. Razume ga samo isti, ki je enkrat bil ud kongregacije. Morda se bo kdo ozrl prezirljivo preč in rekel: Beži, beži, kaj boš. »Priatelj, gotovo ti nisi bil nikdar pri eksercijah!«

M. Justin.

Radikalna agitacija. Če se včasih kdo »pregreši« in da manjšemu dijaku »Zoro«, se vzdigne vik in krik v radikalnem Jeruzalemu, češ, da naj se ne »pohujšuje teh malih duš s klerikalnim strupom in fanatizmom, ki ne morejo imeti še svojega prepričanja.« Sedaj pa rinejo svoje glasilo že drugo- in prvošolcem in jih pitajo s svojimi neprebavljivimi frazami. Pri tem pa nastopajo s takim terorizmom, da presega že vse meje. Na neki gimnaziji so dijak, ki se ni hotel naročiti na »Omladino« celo tako topli, da mu je prišlo slabo. Zgodilo se je tudi že, da so vzeli radikalni agitatorji v svojem velikem navdušenju s silo denar za naročnino Omladine. Ako si kdo Omladino izposodi in če je ne prinese brž nazaj, pa ga brž naroči nanjo njegov radikalni tovariš, in revež se mora naročiti, da ima vsaj mir pred radikalnim »moledivanjem«. Tako ni čuda, da ima toliko naročnikov med dijaštvom; seveda pri mnogih leži nerazrezana med stariimi papirji, pogledajo se le platnice, ki so polne radikalnega zavijanja, fraz in modrosti. Toda agitacija je dobra — čeprav s platnicami!

Kdo je denuncijant? Naši »korenikaři« zelo radi vpijejo o »klerikalnih« denuncijantih, toda pri tem so sami največji denuncijantje. Lep vzgled jim daje »Omladina«. Lani je pisala o nekih »vrabcih«, hoteč s tem spraviti nekaj dijakov v disciplinarno preiskavo; toda pri tem ni pomislila na gnezda radikalnih »ptičkov«. Kako zavija »Omladina« besede in delovanje profesorjev, ki ne trobijo v njen rog, da bi jih počrnila pri višjih, je splošno znano. In »Omladino« posnemajo njeni bralci. Gotovo je dijakom še v spominu, kako je lani neko človeče pisalo profesorju o svojem sošolcu, češ, da je »klerikalen« agitator in vodja »klerikalnih« dijakov. Zadnji čas so te stvarce zopet začele svoj denuncijantski posel. V tem so srednješolski »Omladinaši« tako napredovali, da jih ni sram celo med poukom vstati in »špecati« profesorjem svoje sošolce.

Radikalci v pravi luči. Da ne bodo naši spoštovani gospodje radikalci še dalje v kalnem ribarili, hočemo osvetliti njihovo zastrto vsemogočno obličje ter ga pokazati svetu v pravi luči. Poslušajte, da boste vedeli, kaka je ta elita, ki si je uzurpatorično nadela ime »vodništva« vsega slovenskega dijaštva. Njih program jih je izdal. Tri znamenite točke so v tem evangeliju, ki podpirajo ves radikalizem. 1. Nadstrankarstvo; 2. vera je privatna stvar; 3. absolutna narodnost. — — —

Kako umejo radikalci »nadstrankarstvo«, dokazuje sedanji volivni boj, v katerem so se ti ljudje z vso silo vrgli na stran »neodvisnih kandidatov«, katerim je politični boter prosluli »Slovenski Narod«. Pristaši radikalcev sodelujejo pri »Notranjcu« in drugih takih liberalnih glasilih in agitirajo na žive in mrtve za liberalne kandidate te zavožene stranke. S tem počenjanjem so postavili prvo točko programa na laž, ki je neresnica.

Pompozne besede: »Vera je privatna stvar« se nam pokažejo v zelo čudni megli, ako pogledamo to-le: Veren dijak, ki stopi v »Slovenijo« ali »Tabor« nima miru pred zbadanjem svojih kolegov, ki mu vedno očitajo njegovo versko prepričanje. — Nek radikalec je prevzel službo agenta in vabi dijake na univerzo, češ, »pridi, da boš vsaj vero izgubil, kar je že skrajni čas, če hočeš postati pravi naprednjak«. Vse to dokazuje, da radikalcem vera ni privatna stvar, ampak kamen, ob katerega se vedno spodtikajo. Ergo je tudi ta točka programa — neresnica.

Kdo ne zavida radikalcem bombastičnega pasusa »absolutna narodnost«. Lepa beseda, ali radikalci, katerim bi morala biti narodnost čez vse, jo izvršujejo tako-le: V volivnem boju na Štajerskem je nek radikalec rekel, da voli rajši mednarodnega socialdemokrata, kot pa katoliškega narodnjaka. — V Gradcu se radikalni dijaki ne upajo na ulici slovenski govoriti (!). — Neki Slovenec v domovini je prosil radikalca, naj mu stori uslugo, ki je pa ni hotel in se izgovarjal, »če se odpoveš katoliški stranki storim, drugače ne.« Radikalec je ravnal proti programu svojemu, ki mu je narodnost vse, strankarstvo nič. — V sokolskem društvu v Gradcu se vedejo radikalci tako, da bodo najbrže neradikalni člani Sokola izstopili, kar bo seveda na kvar slovenski stvari. Tudi v »Družbo sv. Cirila in Metoda« hočejo zasejati ti ljudje razpor, ki bo zelo škodoval temu narodnemu braniku obmejnih Slovencev.

Če pogledamo torej še enkrat vse, vidimo, da je ves radikalni program gola laž in hinavščina. Ljubši so nam odkriti svobodomiselci, kot pa ti neodkriti, domišljavi in mogočni ljudje, ki se pa kažejo doma kot jagnjeta.

Zabilježevalec.

»Čvetke« s polja pedagoškega. Svet napreduje. Omika se širi. Vse, kar ne odgovarja toku časa, mora pasti. Na njegovo mesto stopajo moderne ideje, ki jim odpiramo vrata v politiki, znanosti, umetnosti, šolstvu in — tudi v pedagogiki. O slovenskih pedagogih, ki so »zgrešili svoj poklic« in postali matadorji dijakov ter si pridobili primerno ime v javnosti, se je v časopisju že govorilo. Nekdaj je bilo takih srednjeveških »šolmoštrov« več, ali čas jih je moderniziral. So pa tudi še nekateri, ki toku časa niso umeli in so zaostali. Ti poedinci so čudne prikazni, zato si jih malo oglejmo. Po srednjih šolah po Slovenskem se nahajajo možje strašnega renomeja, kot n. pr. v Novem mestu neki M., v Ljubljani neki dr. T. in tudi drugod še. Vzemimo najprej gospoda dr. T. Ta »pedagog« poučuje klasične jezike. Kadar ni sam dobre volje, tedaj gorje. Vse vprek lete »garantiranja, da propadeš, da te ugonobi« (hinrichten) itd. Na obrazu se

mu čita vsa škodoželjnost. Občeznana je njegovo pikanje in zbadanje. Če misli g. dr. na ta način dijakom vzbuditi ljubezen do klasikov, do velikih narodov, ki jim še danes zavidamo njih kulturo, se korenito moti. Mesto, da bi dijakom razkril lepoto starih jezikov in jih »vzgajal« na podlagi zgodovine, kulture in socijalnih strani teh narodov, jim s svojimi grožnjami vzbuja le strah in sovraštvo do jezikov in umori vsak prost polet. Malenkostne formule iz gramatike so Vam torej vse, gospod dr.? Stvari, ki ostanejo človeku za celo življenje; te razlagajte! S takim počenjanjem si tudi spodkupujete ugled. Ali ne? Da je gospod dr. začel vlačiti v šolo celo politiko liberalcev, to nas potrjuje še bolj v mnenju, da je istinito zgrešil poklic »pedagoga«. Bi morda rajši povedali kaj o rimski ali grški politiki, ki je niso tako zavozili kot Hribar. — Opomba. Da tega ni pisal niti poročal kak srednješolec, nam gospod dr. lahko verjame. Prihodnjič bomo čitateljem pokazali drugih »cvetk«.

Nabiratelji.

Rusinsko vseučiliško vprašanje. Zadnji čas so se rusinski dijaki in profesorji zedinili v toliko, da priznajo poljski značaj lvovske univerze in da ne bodo zahtevali njene dvojezičnosti, ampak ustanovitev samostojnega rusinskega vseučilišča v Lvovu. Morda Poljaki v to dovolijo. Po našem bi bilo pač pametneje, porusiniti črnoviško univerzo, katero obiskuje itak komaj do 300 Nemcev in Judov, ostali so pa Rusini in Rumuni, ker dolgo se nemški značaj črnoviške univerze itak ne more vzdržati, čegava naj pa bo potem?

V. P—k.

»Hrvatska knjižnica«. Hvaležni moramo biti »Slovenski Matici«, da je izdala to knjigo. Vredno jo je čitati iz dveh ozirov: Prvič se učimo hrvaščine jako prikladno, ker je spodaj pod vsako stranjo seznamek manj znanih besed, drugič dobimo pa vpogled v začetek novejšje hrvatske književnosti: v ilirsko dobo. Romantično lepa je ta doba v zgodovini probuje Hrvatov. Dvom na uspehih je spremljal prvoboritelje naše literature. Prešeren sam je dvomil, da si pridobi slovenščina kdaj to mesto v uradih. Pri Hrvatih pa je vstalo nekaj navdušenih mladih mož, zvezanih po prijateljstvu, in z zavestjo zmage se je pričelo njih literarno gibanje. Že leta 1833 je zapel Ljudevit Gaj »Još Hrvatska nij' propala, dok mi živimo!« Za Slovence zanimiv je životopis Stanka Vraza (str. 14). Gaja je dobro naslikal Šandor Gjalski (str. 21). »Ilirska romanca« (str. 29) nam razvija romantično sliko iz dobe »julijskih žrtev« leta 1845. Z največjim zanimanjem pa sem prečital Radićeve »Uspomene na Sloveniju«. Pisatelj (sedaj voditelj »seljačke stranke«) je prepotoval velik del naše zemlje; obiskal je pri tem tudi knezoškofa Misijo in pesnika Gregorčiča. K škofu Misiji se je šel pisatelj kot dijak osebno informirat, kaj je resnice na govoricah po Lubljani, da škof ne dovoli bogoslovcem čitati niti slovenskih listov, kaj še le hrvatske (str. 53). »U pazinskem kaštelu« je sicer le »odlomak iz historijskega romana«, a vendar vreden čitati.

Glede besednjaka bi pripomnili, da se nam ne zdi potrebno, da se v tako majhni knjigi prestave neznanih izrazov tolikokrat ponavljajo, kakor bi bil vsak članek za-se komentiran brez ozira na to, da je tiskan v zvezi z drugimi. Pogrešamo pa včasih še tolmačenja kakega izraza.

Zakaj Slovenci v obče tako malo čitamo hrvatsko? Ker ne razumemo dovolj, čeprav se sramujemo to priznati. Na knjigo opozarjamo zlasti one tovariše, ki pridejo v Zagreb, in posebej še srednješolce. Kdor si pridobi na srednji šoli dovolj znanja v hrvatskem jeziku, mu bo pozneje lahko, da se i praktično izuri, ker ima naše dijaštvo s hrvatskim najožje zveze.